

Jan Data

"Z badań nad kulturą umysłową i literacką na Pomorzu lat 1920-1939"

Biuletyn Polonistyczny 29/3-4 (101-102), 46-50

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KONFERENCJE NAUKOWE

"Z badań nad kulturą umysłową i literacką
na Pomorzu lat 1920-1939"

W dniach 3 i 4 XII 1984 r. w Uniwersytecie Gdańskim odbyła się sesja naukowa na temat "Kultury umysłowej i literackiej na Pomorzu lat 1920-1939". Zorganizował ją Zakład Historii Literatury i Kultury Pomorza XIX i XX w. działający w ramach Instytutu Filologii Polskiej UG. Była to już trzecia sesja poświęcona kulturze i literaturze regionu. Dwie poprzednie (1977 i 1983 r.) dotyczyły powojennego życia kulturalnego i twórczości literackiej Gdańska i województwa gdańskiego. Problematyka ta nie posiada dotąd kompleksowego opracowania. Została ona włączona do badań w ramach problemu węzłowego "Polska kultura narodowa, jej tendencje rozwojowe i percepcja". W Zakładzie zainicjował je i kieruje nimi prof. dr A. Bukowski, który organizował w/w sesje. Ostatnia z nich miała po raz pierwszy charakter międzyrodzinkowy. Podjęcie trudnego i bardzo rozległego tematu okazało się możliwe dzięki współpracy ośrodków gdańskich (UG, IH PAN, Bibl. Gdańska PAN, Instytut Bałtycki) z UMK w Toruniu, WSP w Bydgoszczy i ośrodkiem pelplińskim. W dwudniowej sesji przedstawiono 18 referatów w wersji skróconej, które zarysowały kontury przyszłych, bardziej już szczegółowych badań.

Prof. A. B u k o w s k i (UG) w referacie wprowadzającym, scharakteryzował pomorskie ośrodki życia kulturalno-literackiego w Toruniu, Grudziądzu, Gdańsku, Gdyni, Pelplinie, Bydgoszczy

oraz na Kaszubach (Kościerzyna, Kartuzy, Wejherowo), na Kociewiu (Starogard, Tczew) i na Zaborach (Chojnice). Wymienione ośrodki odegrały dużą rolę w repolonizacji Pomorza, uaktywnieniu jego życia społeczno-kulturalnego, upowszechnieniu ogólnych dóbr kultury, rozbudzeniu twórczości rodzimej i wzbogaceniu wartościami regionalnymi kultury ogólnonarodowej.

Zaprezentowane wystąpienia podzielono na cztery grupy tematyczno-problemowe. Pierwsza dotyczyła kulturotwórczej roli nauki i obejmowała referaty: B. O s m ó l s k i e j - P i s k o r s k i e j (UMK) "Rola Towarzystwa Naukowego w Toruniu w życiu umysłowym Pomorza"; S. P o t o c k i e g o (Gdańsk) "Instytut Bałtycki - organizator badań, wydawca, popularyzator wiedzy o Pomorzu"; H. S t ę p n i a k a (Gdańsk) "Towarzystwo Przyjaciół Nauki i Sztuki w Gdańsku jako rzecznik i organizator kultury polskiej w Wolnym Mieście Gdańsku"; E. P i s z c z a (Pelplin) "Charakter i rola pelplińskiego ośrodka naukowego". M. B i s k u p - prezes Towarzystwa Naukowego w Toruniu - odwołując się do tego referatu B. Osmólskiej-Piskorskiej - przedstawił bogatą i różnorodną działalność Towarzystwa od momentu jego powstania (1875) do r. 1939, akcentując w szczególności jego rolę inspiracyjną, która po 1920 r. przyczyniła się do wzmocnienia potencjału intelektualnego Pomorza, i funkcję integracyjną zarówno w skali regionalnej, jak i w płaszczyźnie ogólnopolskiej. TNT czynnie uczestniczyło w odbudowie kulturalnej Pomorza i tworzeniu w Toruniu, stolicy województwa, centralnego ośrodka życia umysłowego, promieniującego na cały region.

Druga grupa referatów dotyczyła instytucji kulturotwórczych. J. M a l i n o w s k i (WSP Bydgoszcz) przedstawił "Polski Instytut Naukowy jako przykład mecenatu kulturalnego

na Pomorzu"; A. R o m a n o w (Gdańsk) omówił "Działalność polskich drukarni, wydawnictw i księgarń na Pomorzu z lat 1920-1939"; E. S ł a w i ń s k a (WSP Bydgoszcz) scharakteryzowała działalność Towarzystwa Czytelni Ludowych na Pomorzu; B. D o m a ń s k a (Toruń) przedstawiła rolę Rozgłośni Pomorskiej w Toruniu w upowszechnianiu kultury i wiedzy o Pomorzu.

Trzecia grupa referatów poświęcona była środowiskom literackim na Pomorzu. A. B u k o w s k i (UG) scharakteryzował środowisko literackie w Wolnym Mieście Gdańsku; K. C h r u ś c i ń s k i (UG) omówił środowisko literackie w międzywojennej Gdyni; J. B e ł k o t (UMK) przedstawił wybrane zagadnienia życia literackiego Torunia w latach 1920-1939; Z. M r o z e k (WSP Bydgoszcz) zaprezentował środowisko literackie międzywojennej Bydgoszczy, K. T u r o (UG) ukazała środowisko literackie marynarzy. Referenci wykazali, że w Gdyni, Bydgoszczy i Wolnym Mieście Gdańsku istniały ośrodki literackie często związane z nazwiskami wybitnych twórców, rozwinęło się czasopiśmiennictwo i różnorodne formy działalności społeczno-kulturalnej oraz społeczno-literackiej.

Czwarta grupa referatów dotyczyła tematu morza i Pomorza w twórczości literackiej. G. S k o t n i c k a (UG) mówiła o morzu i Pomorzu w literaturze dla dzieci i młodzieży w okresie 20-lecia międzywojennego; H. D u b o w i k (WSP Bydgoszcz) przedstawił motywy regionalne w twórczości pisarzy bydgoskich; W. K r z y s z t o s z e k (UMK) scharakteryzował temat Pomorza i Torunia w poezji 20-lecia międzywojennego; D. Ż e b r o w s k a (UG) omówiła realia obyczajowe i historyczne w dramaturgii kaszubskiej w latach 1920-1939.

Wypowiedzi wniosły dużo elementów ukazujących znane już instytucje i fakty w nowym świetle. Tak np. Instytut Bałtycki

został zaprezentowany jako wydawca, popularyzator wiedzy o Pomorzu - w kraju i poza jego granicami; Towarzystwo Przyjaciół Nauki i Sztuki, działające w Gdańsku w latach 1922-1939, a którego tradycje kontynuuje dzisiaj Gdańskie Towarzystwo Naukowe, ukazano w pracy ukierunkowane na poznanie gdańskiej przeszłości i jej związków z Polską, przeciwstawiające się atakom niemieckiego rewizjonizmu. Bardzo ważną rolę pełnił w dwudziestoleciu międzywojennym ośrodek w Toruniu - stolicy województwa pomorskiego - siedzibie wielu urzędów i instytucji, redakcji gazet i czasopism. Ważną rolę pełnił również ośrodek w Grudziądzu, gdzie ukazywały się ogromnie popularna "Gazeta Grudziądzka" Wiktora Kulerskiego, posiadająca rozległą sieć korespondentów lokalnych oraz kilka mutacji. Jednym z ciekawszych elementów bydgoskiego życia kulturalno-społecznego była Rada Artystyczno-Kulturalna, która inicjowała i aktywizowała działalność twórczą oraz nawiązywała kontakty z innymi ośrodkami w kraju - przy pomocy odczytów i spotkań autorskich.

W całym 20-leciu międzywojennym na życie gospodarcze i kulturalne polskiego Pomorza silnie oddziaływał Gdańsk, znajdujący się wprawdzie poza politycznymi i administracyjnymi granicami Polski, lecz posiadający polskie organizacje, gazety, drukarnie, szkolnictwo oraz środowisko literackie.

I w referatach, i w dyskusji wskazywano na potrzebę dalszych badań, bardziej analitycznych, które dotyczyć będą m.in. twórców nauki i literatury, niektórych ważnych a zapomnianych czasopism czy środowiska pisarzy marynistów. Mówiono o potrzebie wydania referatów - w pełnym brzmieniu - w formie książkowej. Kolejną sesję związaną z problematyką kultury i literatury organizatorzy planują na rok 1986.

Sesji towarzyszyła wystawa wydawnictw, obrazujących na

wybranych przykładach dorobek poszczególnych ośrodków naukowych i literackich tamtego okresu - Torunia, Gdańska, Gdyni, Pelplina, Bydgoszczy i Grudziądza.

Sesja stała się okazją do pierwszego całościowego spojrzenia na życie naukowe i literackie odzyskanej w 1920 r. Ziemi Pomorskiej.

Brak opracowania naukowego tych dziedzin spowodował, że dzielnicę tę uważano za "białą kartę" w tym zakresie, a jej dorobek naukowy i piśmienniczy był niedoceniany. Tymczasem powstawały tu i funkcjonowały liczne drukarnie i czasopisma, różne wydawnictwa naukowe i literackie, towarzystwa społeczno-kulturalne i literackie. Żywy był także ruch czasopiśmienniczy, znacznie rozwinięte czytelnictwo książek, działali ludzie nauki i środowisko literatów.

Jan Data

"Problemy genologii. W kręgu teorii i badań historycznych"
Warszawa, 17-18 grudnia 1984

Obrady konferencji - której organizatorem był Instytut Badań Literackich PAN - otworzył referat S. S t a b r y ł y (UJ) pt. "Elementy teorii genologicznej w pismach Platona". Referent podjął próbę odpowiedzi na pytanie, czy uwagi Platona na temat gatunków literackich składają się na kompletny system genologiczny. Rezultatem przeprowadzonej analizy różnych aspektów platońskiej poetyki było stwierdzenie, iż wysiłki podejmowane w ostatnich dziesięcioleciach przez badaczy nauki Platona